

УДК 368

*Г. М. Пурій,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич*

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

*H. M. Puriy
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at Economics and Management
Department, Drohobych I. Franko State Pedagogical University*

INSURANCE MARKET OF UKRAINE: CURRENT STATE AND PROBLEMS OF DEVELOPMENT

У статті обґрунтовано необхідність функціонування страхового ринку як одного із стратегічних секторів національної економіки. Встановлено, що основні показники розвитку страхового ринку України мають позитивну динаміку, але його функціональні та інституційні характеристики в цілому ще не відповідають реальним потребам національної економіки. З'ясовано, що для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагодженість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. Встановлено, що основними факторами під впливом яких функціонує ринок страхування в Україні є: продовження військового конфлікту в країні; обмеження платоспроможного попиту з боку кінцевих споживачів послуг через зниження рівня доходів населення і суб'єктів господарювання; девальвація національної валюти; втрата депозитів окремих страховиків внаслідок ліквідації значної кількості банківських установ; зниження ліквідності фондового ринку тощо. Визначено, що на даний момент ефективне функціонування страхового ринку в Україні гальмується відсутністю єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг, нестабільністю економічної ситуації в державі, низьким рівнем страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку, браком ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів, низьким рівнем капіталізації вітчизняних страховиків, зволіканням із упровадженням обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, низьким рівнем якості послуг, що надаються окремими страховиками тощо. Адаптація страхового ринку до змін, пов'язаних із модернізацією фінансових інструментів у страховій індустрії та впровадженням інноваційних технологій в організацію страхової діяльності, сприятиме підвищенню якості страхового захисту, стимулюванню упровадження нових видів страхування і страхових технологій, урізноманітненню спектру страхових послуг, удосконаленню форм і методів страхового нагляду тощо.

The necessity of insurance market functioning as one of the national economy strategic sectors is discussed in the article. It is revealed that in addition to the implementation of the compensation function, insurance can greatly contribute to solving a number of state's macroeconomic tasks by accumulating savings in the form of insurance premiums and turning them into investments.

The estimation of insurance penetration level showed that modern insurance market of Ukraine is still at a rather low level of development. The main factors influencing the functioning of the insurance market in Ukraine are: the continuation of the military conflict in the country; restriction of consumer's (insurers) effective demand due to the lower level of free income of the population and economic entities; devaluation of the national currency; loss of individual insurers' deposits as a result of liquidation of a significant number of banking institutions; reduction of liquidity of the stock market, etc.

Quantitative and qualitative analysis of the dynamics of the insurance companies main indicators of the performance showed that the Ukrainian insurance market the main indicators of development have a positive dynamics, but its functional and institutional characteristics in general do not correspond to the national economy real needs.

It is established that at present, the effective functioning of the insurance market in Ukraine is hampered by the lack of a unified state strategy regarding the development of the insurance services market in the country. Among other factors we can name the following: instability of the economic situation in the state; low level of insurance culture and financial education of citizens and participants of the insurance market; lack of liquid financial instruments for effective investment policy; low level of capitalization of domestic insurers (insufficient capitalization of insurance companies makes it impossible to insure large-scale risks in the energy, environmental and financial spheres); delay in introducing of compulsory medical, agrarian and pension insurance with the participation of insurers; low level of services' quality provided by individual insurers, etc.

It has been determined that for the successful development and improvement of the situation in the Ukrainian insurance market concurrence and coordination of the work of both the state and insurance companies are needed. At the same time, the state should provide the market with a stable regulatory framework, an unobtrusive public oversight, and, on the other hand, insurance companies should be as loyal and honest as possible in the process of cooperation with their clients. Adaptation of the insurance market to the changes related to the modernization of financial instruments in the insurance industry and the introduction of innovative technologies in the organization of insurance activities should contribute to improving the quality of insurance coverage of insured persons. Also it should stimulate the introduction of new types of insurance and insurance technologies, diversification of the range of insurance services and improving forms and methods of insurance supervision.

Ключові слова: страхування; страховий ринок; страхові компанії; страхові виплати; страхові премії.

Key words: insurance; insurance market; insurance companies; insurance payments; insurance premiums.

Постановка проблеми. Страховий ринок є одним із невід'ємних елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи будь-якої держави. Світовий досвід свідчить, що рівень розвитку економіки країни часто визначають за рівнем організації страхової справи, яка за рентабельністю у багатьох країнах світу випереджає промисловий та банківський сектори. Ефективно функціонуючий страховий ринок є важливою компонентою ринкової економіки і відіграє визначальну роль у формуванні загальноекономічної ситуації в країні, адже створює страхове середовище, здатне забезпечити страховий захист суб'єктам господарювання і фізичним особам у зв'язку із наслідками страхових подій, зменшуючи значною мірою витрати державного бюджету на відшкодування збитків, спричинених внаслідок надзвичайних ситуацій, різноманітних природних лих, а також захищає бізнес від непередбачуваних ризиків та забезпечує соціальну підтримку населення. По-друге, ринок страхування акумулює значні фонди неактивного капіталу й перетворює його у потужне джерело інвестиційних ресурсів, які активізують реальний сектор економіки і стимулюють соціально-економічне зростання країни. Відтак, наявність розвиненого страхового ринку та ефективної системи страхування створюють можливість забезпечення фінансових гарантій для різних суб'єктів господарювання, збереження соціальної стабільності у суспільстві та економічної безпеки держави в цілому.

Процес розвитку страхового ринку України супроводжується низкою таких проблем, як недосконалість державного регулювання ринку фінансових послуг, кризовий стан національної економіки, недостатній рівень впровадження інновацій страховими компаніями, недовіра з боку споживачів страхових послуг тощо. За такої ситуації страховий ринок України не може повноцінно виконувати свої економічні функції. Зазначене зумовлює необхідність пошуку шляхів прискорення розвитку національного страхового ринку, що сприятиме подоланню негативних проявів ризиків господарювання та зростанню національної економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теорії та практики функціонування страхового ринку у контексті розвитку фінансового ринку присвячено наукові праці Л.М. Алексеєнко, В.Д. Базилевича, О.В. Вірбулевської, О.О. Гаманкової, В.А. Диби, І.П. Малікової, Р.В. Пікус, О.Б. Пономарьової, Н.В. Приказюк. Незважаючи на достатньо широкий діапазон наукових досліджень і значну кількість праць, пов'язаних із аналізом процесів, що відбуваються на страховому ринку України, динамічний характер його розвитку потребує постійного поглиблення наукових напрацювань, зокрема щодо комплексної оцінки основних проблем, тенденцій і перспектив національного страхового ринку та цій основі формування шляхів прискорення його подальшого ефективного розвитку.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягає у оцінці сучасного стану розвитку страхового ринку, виявленні особливостей і проблемних аспектів його функціонування, а також окресленні основних пріоритетів його подальшого ефективного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні зміни та стрімкий розвиток фінансових технологій, посилені складністю системи задіяних інститутів та використанням широкого спектру фінансових інструментів, визначаються вагомими зрушеннями як з боку пропозиції фінансових послуг, так і з боку попиту на них. Страховий ринок змушений реагувати на окреслені трансформації задля максимального задоволення потреб і побажань своїх клієнтів з метою їх страхового захисту в частині удосконалення підходів до ведення бізнесу, розробки інноваційних каналів реалізації продуктів і надання послуг та технологій обслуговування [9, с. 49].

На сьогодні страхування є одним із стратегічних секторів національної економіки, адже окрім реалізації компенсаторної функції, здатне значною мірою сприяти розв'язанню низки макроекономічних завдань держави шляхом акумуляції заощаджень у вигляді страхових премій і перетворення їх в інвестиції. Водночас, страховий ринок України перебуває під дією ризиків, які виступають «інгібіторами» його розвитку, основними серед яких є: 1) глобальні ризики, зумовлені циклічним характером розвитку світової економічної та фінансової систем, неможливістю передбачити час та масштаб чергової кризи; 2) макро- та мікроекономічні ризики, пов'язані із збереженням тенденцій до зниження темпів зростання національної економіки, рівня інвестиційної активності, високих рівнів інфляції та відсотків за банківським кредитуванням, низького рівня життя населення України, недостатнього рівня розвитку внутрішньої інфраструктури; 3) фінансові ризики, що включають незадовільний фінансовий стан значної частини страховиків, низький рівень якості їхніх активів, залежність інвестиційних доходів від депозитної політики банківської системи; 4) ризики, до яких належать посилення цінової конкуренції та загроза банкрутства значної кількості страховиків, зростання обсягу невиконаних зобов'язань між страховиками, в т.ч. за договорами перестраховування, та у відносинах з контрагентами і партнерами (банками, інвестиційними компаніями тощо).

Рівень розвитку страхового ринку визначається соціально-економічним становищем в країні, готовністю населення та суб'єктів господарювання до споживання такого роду фінансових послуг, а також державною підтримкою страхового бізнесу. Порівняно з європейськими країнами, де страхування охоплено понад 94% страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (10–15% страхового поля), особливо у галузі майнового та окремих видів особистого страхування, що зумовлено як низкою довірою економічних суб'єктів до страховиків, так і низьким рівнем їхньої обізнаності у сфері страхування [12].

Сучасний стан розвитку страхового ринку України свідчить про те, що він недостатньо ефективно виконує свою роль у функціонуванні фінансової системи. Так, за оцінками експертів, частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить усього 4-5%, тоді як у Західній Європі та США цей вид послуг займає близько 60%, у Японії – 80%, у Великобританії – 70%, а у світі в середньому – 58,3%. Загальний обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями дорівнював 0,06% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів – із Францією [7, с. 413].

Дослідження основних тенденцій розвитку страхового ринку вказує на стабільну тенденцію щодо скорочення кількості страхових компаній в Україні (табл. 1.), що вказує на процес консолідації страхової системи. Так, на кінець 2017 року кількість страхових компаній становила 294, з яких 33 надавали послуги страхування життя (СК «Life») та 261 страхова компанія, що здійснювала види страхування, інші, ніж страхування життя (СК «non-Life»).

Таблиця 1.
Динаміка розвитку страхових компаній в Україні

Назва показника	Роки					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість страхових компаній, од.	414	407	382	361	310	294
Обсяг валових страхових премій, млн. грн.	21508	28661,9	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8
Обсяг страхових виплат, млн. грн.	5151	4651,8	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8
Активи страхових компаній, млн. грн.	56224,7	66387,5	70261,2	60729,1	56075,6	57381,0

Джерело: складено автором на основі даних [11]

Незважаючи на значну кількість страхових компаній, в Україні 99,5% валових страхових премій акумулюють 150 СК «Non-life», та 99,9% – 20 СК «Life». Така ситуація вказує на високу концентрацію на ринку страхування «Life» та свідчить про існування багатьох (близько 144) компаній «псевдостраховиків» у цій сфері, на які припадає лише 0,5% ринку. Коефіцієнт концентрації страхового ринку (CR-3) по страхуванню життя в Україні становить 54,3%, а по «non-life» страхуванню – 21,3%. В окремих європейських країнах коефіцієнти концентрації страхового ринку (CR-3) мають дещо інші значення. Так, у Франції цей коефіцієнт по «non-life» страхуванню становить 43,37%, по страхуванню життя – 38,54%; у Великобританії – 29,83% та 18,24%; у Нідерландах – 47,36% та 48,23% відповідно [10, с. 78]. Така висока концентрація страхового ринку України вказує на те, що вітчизняна економіка переобтяжена великою кількістю страхових компаній, частка з яких навіть не здатна надавати якісні страхові послуги, розраховуватися за власними зобов'язаннями та взагалі конкурувати за хоча б невеликий сегмент ринку [2, с. 5]. Для розвитку нових перспективних напрямків страхування страхову галузь необхідно очистити від недобросовісних гравців та сформувати більш жорсткіші вимоги до рівня їх ліквідності, платоспроможності та мінімального капіталу, що допоможе страховикам виконувати свої зобов'язання навіть у кризові часи функціонування національної економіки.

Індекс Герфіндала-Гіршмана (ННІ) характеризує рівень конкуренції на ринку через призму його концентрації і показує розподіл «ринкової влади» між суб'єктами ринку [1, с. 302]. Для оцінки ринкової концентрації використовуються наступні діапазони даного показника: ННІ<1000 – ринок оцінюється як неконцентрований; 1000< ННІ<1800 – ринок оцінюється як помірно концентрований; ННІ>1800 – ринок оцінюється як висококонцентрований [3, с. 83-84]. В Україні на ринку страхування життя Індекс Герфіндала – Гіршмана у 2017 році становив 1417,52 (у 2016 році – 1079,59), а по ринку ризикових видів страхування – 305,27 (у 2016 році – 280,74). У цілому по страховому ринку цей індекс у 2017 році мав значення 272,07 (у 2016 році – 245,09). Наведені дані свідчать, що ринок ризикових видів страхування в Україні є неконцентрованим, у той час як на ринку страхування життя наявною є помірна концентрація. Результати оцінки рівня концентрації страхового ринку дають можливість припустити, що в Україні поступово окреслюється олігополістична модель страхового ринку, коли діяльність невеликої кількості страхових компаній обслуговує переважну більшість клієнтів.

Ринок страхування в Україні наразі демонструє позитивну динаміку свого розвитку. Проте, у зв'язку із інфляцією, наявного зростання ще недостатньо, щоб повернути втрачені за кризові роки обсяги його діяльності. Динаміка обсягів валових страхових премій та виплат є важливою характеристикою розвитку страхового ринку і відображає ступінь виконання ним його специфічних функцій, пов'язаних із захистом, фінансуванням, забезпеченням впевненості та зменшенням ризиків. У 2017 році розмір валових страхових виплат становив 10536,8 млн грн (приріст на 19,2% порівняно з 2016 роком), у тому числі у non-life страхуванні – 9980,5 млн грн (або 94,7%) та у страхуванні життя – 556,3 млн грн (або 5,3%). Високий рівень валових страхових виплат спостерігався з таких видів страхування: медичне страхування – 58,0%; обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 47,1%, добровільне особисте страхування – 38,7%, недержавне обов'язкове страхування – 37,9%, страхування фінансових ризиків – 33,6%. Рівень страхових виплат, який показує частоту виплат страховими компаніями за страховими договорами, в Україні у 2017 році становив 24,26%, що у порівнянні із розвиненими страховими ринками, де рівень страхових виплат становить близько 75%, а страховики активно розраховуються із клієнтами за своїми зобов'язаннями, все ще залишається на доволі низькому рівні. Рівень страхових виплат значною мірою впливає на довіру споживачів до страхових продуктів, а його низьке значення негативно впливає як на імідж вітчизняних страхових компаній, так і страховий ринок загалом, адже ще більше посилює недовіру з боку страхувальника.

Протягом 2017 року на страховому ринку України мало місце збільшення обсягу валових страхових премій на 23,5% порівняно з 2016 роком. Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всіх видах страхування, зокрема: страхування фінансових ризиків (на 55,5%); автострахування (на 14,4%); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (на 41,0%); страхування майна (на 23,1%); страхування відповідальності перед третіми особами (на 39,7%); медичне страхування (на 22,3%);

страхування від нещасних випадків (на 56,3%); страхування вантажів та багажу (на 7,1%); авіаційне страхування (на 52,5%); страхування медичних витрат (на 22,6%) [11].

Оцінити стан розвитку страхового ринку і визначити його вплив на соціально-економічний розвиток країни дає змогу показник рівня проникнення страхування (співвідношення обсягу страхових премій у масштабах країни до валового внутрішнього продукту). Так, більша частка страхових премій у ВВП свідчить про більший перерозподіл ВВП через страхування та, як правило, більший рівень розвитку страхового ринку. При цьому вважається, що для ефективного страхового ринку цей показник повинен бути на рівні від 8 до 12% [5, с. 624]. В Україні у 2017 році частка валових страхових премій у відношенні до ВВП залишились на рівні 2016 року та становила 1,5%. Низький рівень проникнення страхування свідчить про те, що на сьогодні розвиток страхового ринку України все ще знаходиться на досить низькому рівні. Відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України планується поступове підвищення даного показника і на кінець 2020 року даний індикатор повинен становити 7% [8]. Порівнюючи значення даного показника з іншими країнами світу, слід зауважити, що значно більші значення рівня проникнення мають Фінляндія – 11,8%, Велика Британія – понад 11%, Італія – 9,09%, Франція – 9,73, США – 7,3%, Німеччина – 6,84%, що свідчить про належний рівень страхової культури населення та про довіру до страхових компаній у цих країнах [14]. В цілому у Європі середнє значення рівня проникнення страхування становить 7,2%, а у світі – 6,28% і протягом останніх років демонструє тенденцію до зростання [15]. Таким чином, страхування у нашій країні й досі не виконує у повній мірі свої важливої ролі на відміну від більшості розвинених країн світу, де страхова галузь є важливим атрибутом та головним фактором стимулювання економіки.

У 2017 році обсяг загальних активів страховиків становив 57381 млн грн, що на 2,3% більше у порівнянні з відповідним показником минулого року. Аналіз структури активів страхових компаній свідчить, що серед напрямів інвестування й надалі переважають вкладення в цінні папери – 39,4% (в акції – 18,4% та цінні папери, що емітуються державою – 18,2%) та банківські вклади – 33,9%. Доцільно зауважити, що вибір напрямів для інвестування вітчизняними страховиками кардинально відрізняється від підходів до інвестування у їхніх іноземних колег. Зокрема, у практиці розвинених країн світу активи інституційних інвесторів лише на 4-7% формуються за рахунок банківських інструментів, а основна частина коштів інвестується в акції (близько 60%) та боргові цінні папери (близько 25%), що обумовлено високою дохідністю інструментів фондового ринку та низьким рівнем дохідності банківських депозитів [4, с. 105].

Іншим важливим індикатором, що відображає ступінь поширеності страхового захисту і дає можливість оцінити рівень розвитку страхового ринку є показник щільності страхування (розмір страхової премії на одну особу). Страховий ринок країни вважається розвиненим, а страхування належним чином використовується як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави, якщо цей показник становить більше 140 дол. США. Доцільно відзначити, що для України характерним є низький рівень поширеності страхових послуг, адже витрати однієї особи на страхування в середньому становлять 65,4 дол. США, в той час, як в Польщі показник щільності страхування має значення 140 дол. США, в Німеччині – 1482 дол. США, в Японії – 5-6 тис. дол. США [15].

Важливим індикатором оцінки виконання страховим ринком його інвестиційної функції є частка довгострокового страхування у загальній сумі страхових премій. Так, в Україні частка страхування життя у загальному обсязі зібраних страхових премій у 2017 році становила лише 6,7%. У порівнянні із розвиненими країнами світу, де частка страхування життя складає понад 60%, таке страхування все ще залишається на дуже низькому рівні свого розвитку. Активізація страхування життя має важливе значення як для розвитку страхового ринку, так і для національної економіки в цілому, адже саме у сфері страхування життя акумулюються внутрішні довгострокові ресурси, які можна спрямовувати у вигляді інвестицій у різні галузі економіки, сприяючи економічному зростанню держави. У країнах із розвинутою ринковою економікою компанії, що займаються страхуванням життя, забезпечують понад 30% інвестицій у національну економіку, а досвід європейських держав свідчить, що розвинуте страхування життя дає можливість ефективно вирішувати ряд соціальних проблем, не створюючи додаткового навантаження на державний бюджет [13, с. 243].

Висновки. Формування розвинутого страхового ринку забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації національної економіки та стабільного розвитку міжнародних відносин. Попри те, що кількісні показники розвитку страхового ринку України мають позитивну динаміку, його функціональні та інституційні характеристики в цілому ще не відповідають реальним потребам національної економіки. Для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагодженість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. При цьому держава має забезпечити ринок стабільною нормативною базою, необхідним державним наглядом, а з іншого боку страхові компанії мають бути максимально сумлінними та чесними у процесі співпраці зі своїми клієнтами.

Адаптація страхового ринку до змін, пов'язаних із зміною дизайну фінансових інструментів у страховій індустрії та впровадженням інноваційних технологій в організацію страхової діяльності, сприятиме підвищенню якості страхового захисту застрахованих осіб, стимулюванню впровадження нових видів страхування і страхових технологій, урізноманітненню спектру страхових послуг, удосконаленню форм і методів страхового нагляду тощо.

Узагальнюючи вищезазначене можна стверджувати, що страховий ринок України перебуває на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Основними факторами під впливом яких функціонує ринок страхування в Україні є: продовження військового конфлікту в країні; обмеження платоспроможного попиту з боку кінцевих споживачів послуг (страхувальників) через зниження рівня вільних доходів населення і суб'єктів господарювання; девальвація національної валюти; втрата депозитів окремих страховиків внаслідок ліквідації значної кількості банківських установ; зниження ліквідності фондового ринку тощо [6, с. 81].

На даний момент ефективне функціонування страхового ринку України гальмується відсутністю єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі, нестабільністю економічної ситуації в державі, низьким рівнем страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку, браком ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів, низьким рівнем капіталізації вітчизняних страховиків (недокапіталізованість страхових компаній унеможливує страхування масштабних ризиків в енергетичній, екологічній, фінансовій сферах), зволіканням із упровадженням обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, низьким рівнем якості послуг, що надаються окремими страховиками тощо.

Список використаних джерел.

1. Абакуменко О.В. Моделювання рівня конкуренції на фінансовому ринку України / О.В. Абакуменко // Бізнесінформ. – 2013. – № 5. – С. 302–310
2. Базилевич В.Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України / В.Д. Базилевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – Вип. 133. – С. 5–8.
3. Гаманкова О.О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхових послуг України / О.О. Гаманкова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 80–87.
4. Городніченко Ю.В. Сутність, значення і необхідність інституційних інвесторів на фондовому ринку України / Ю.В. Городніченко // Економічний аналіз. – 2015. – №31. – С. 102–107.
5. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України / Я.М. Гринчишин, А.В. Прокопюк // Молодий вчений. – 2017. – №3 (43). – С. 622–626.
6. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні / В.А. Диба // Економіка та держава. – 2016. – № 11. – С. 80–83.
7. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні / О.В. Золотарьова // Економіка і суспільство. – 2017. – №11. – С. 413–420.
8. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
9. Кулина Г. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку / Г. Кулина, Я. Фаріон // Світ фінансів. – 2017. – № 3(52). – С. 48–59.
10. Малікова І.П. Оцінка концентрації страхового ринку України, її зв'язок з процесами монополізації та конкуренції / І.П. Малікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2017. – Вип. 23. Частина 3. – С. 76–79.
11. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf
12. Пономарьова О.Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення / А.В. Бодня, М.А. Іванченко, О.Б. Пономарьова // Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. – 2015. – №5. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/166.pdf>
13. Приказюк Н.В. Страхування як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави / Н.В. Приказюк // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 1 (28). Том 2. – С. 236–247.
14. Statistical Yearbook of German Insurance 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.en.gdv.de/wp!content/uploads/2015/11/Statistical_Yearbook_2015.pdf.
15. World insurance in 2015: steady growth amid regional disparities. URL: http://media.swissre.com/documents/sigma_3_2016_en.pdf.

References.

1. Abakumenko O.V. (2013), “Simulation of the level of competition in the financial market of Ukraine”, *Biznesinform*, vol. 5, pp. 302–310.
2. Bazylevych V.D. (2012), “Recent Trends and Contradictions in the Ukrainian Insurance Market”, *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, vol. 133, pp. 5–8.
3. Hamankova O.O. (2009), “Information defects of the study of the degree of monopolization of the insurance services market in Ukraine”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 10, pp. 80–87.
4. Horodnichenko Yu.V. (2015), “The essence, importance and necessity of institutional investors in the Ukrainian stock market”, *Ekonomichnyj analiz*, vol. 31, pp. 102–107.

5. Hrynychshyn Ya.M. and Prokopiuk A.V. (2017), "The state and prospects of the Ukrainian insurance market development", *Molodyj vchenyj*, vol. 3, pp. 622–626.
6. Dyba V.A. (2016), "Current state and prospects of development of insurance companies in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11, pp. 80–83.
7. Zolotar'ova O.V. (2017), "Key Trends and Priorities for the Development of the Insurance Services Market in Ukraine", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 11, pp. 413–420.
8. The site of the National Bank of Ukraine (2015), "Integrated program of development of financial sector of Ukraine till 2020", available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297> (Accessed 27 September 2018).
9. Kulyna H. And Ya. Farion (2017), "The global market for insurance services in a changing global economic development paradigm", *Svit finansiv*, vol. 3, pp. 48–59.
10. Malikova I.P. (2017), "Assessment of the concentration of the insurance market of Ukraine, its connection with the processes of monopolization and competition", *Scientific Herald of Kherson State University. Series Economic Sciences*, vol. 23, pp. 76–79.
11. The site of the National Commission, which carries out state regulation in the field of financial services markets (2018), "Information on the state and development of the insurance market of Ukraine", available at: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202017.pdf (Accessed 3 October 2018).
12. Ponomar'ova O.B., Bodnia A.V., and Ivanchenko M.A. (2015), "Determination of the problems of the insurance market and their solution", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, [Online], vol. 5, available at: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/166.pdf> (Accessed 4 October 2018).
13. Prykaziuk N.V. (2014), "Insurance as a mechanism for financing risks and a tool for insurance protection of the state", *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky: zb. nauk. prats'*, vol. 1, pp. 236–247.
14. Statistical Yearbook of German Insurance (2015), available at: http://www.en.gdv.de/wp!content/uploads/2015/11/Statistical_Yearbook_2015.pdf. (Accessed 27 September 2018).
17. World insurance in 2015: steady growth amid regional disparities (2015), available at: http://media.swissre.com/documents/sigma_3_2016_en.pdf. (Accessed 21 September 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.10.2018 р.